Ը. ՏԱՐԻ — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ 1905 — ԹԻՒ 693

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ համար
տարեկան 12 ֆր.
վեցամսեայ 6 »
Արտասահմանի համար տարեկան 15 »
վեցամսեայ 8 »
Ամերիկայի համար
տարեկան 3 տլր.
վեցամսեայ 1.50 »

Ծանուցման տողը առաջին երեսին համար 40 ս. իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմ է. երկեքին աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ.

—o—

Վառնայի համար ձեռքէ 10 սանթիմ

Նամակ եւ դրամ ղրկել խմբագրութեան հասցէին

Редакция на вѣстникъ „Шаржумъ" Варна

Redaction du journal „Char,oum" (Bulgarie) Yarna

Պուլկարիոյ համար ձեռքէ 15 ՍԱՆԹԻՄ

Արտասահմանի համար ձեռքէ 20 ՍԱՆԹԻՄ

—o—

Գրութիւնք ետ չեն տրուիր

«ՇԱՐԺՈՒՄ Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ»

ԲԱԳՈՒԻ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԱՆՑՔԵՐԸ

—()○()—

Բ.

(Թիֆլիզի մեր թղթակցէն)

Արիւնալի անցքերի վերջը չէ, որ պիտի գրեմ: Կը լինի՞ վերջ արդեօք այդ արիւնհեղութեան եւ ե՞րբ, շատ դժուար է ասել. միայն այժմ սրտիս արիւնով պիտի գրեմ նորանոր սարսափների, սոսկումների մասին: Ասում եմ պիտի գրեմ, բայց ի՞նչ պիտի գրեմ, ես ինքս էլ չգիտեմ: Մի ամբողջ շաբթուայ ընթացքում անընդհատ կրած յուզմունքներից եւ չը տեսնուած ու չը լսուած գազանութիւնների անվերջ նկարագրութիւններից գլուխս այնպէս ժխոր է կազմել, որից երբէք հնարաւորութիւն չկայ իրականութիւնը գէթ մօտաւորապէս պարզ մի ընդհանուր պատկեր ներկայացնել: Ո՛չ խելք է մնացել, ոչ սրտի ու մտքի հանգստութիւն. Միայն կամքի ուժն է, որ ես կարողանում եմ նստել եւ գրել եւ. Թող Աստուած այդ գրել համարի:

Չը գիտեմ, դուք ի՞նչ պիտի երեւակայէք այս ջղաձգական տողերը կարդալիս: Չը գիտեմ, դուք ի՞նչ էք հասկացել ամսիս 9 (22)ին գրած իմ նամակից: Արդեօք մարդկային միտքը կարո՞ղ է երեւակայել այն այն սարսափն ու սոսկումը, որը այժմ տիրում է Բագւում: Շա՛տ դժուար. դժուար մանաւանդ Եւրոպայում: Բոլորովին նմանում են այդ պատկերի առաջ Չինգիզ-խաների, Նադիր Շահերի, Լէնգթէմուրների կլասիքական սխրագործութիւնները: Հռչակաւոր միջին դարերը տուել են մեզ «Բարթուղիմեան» գիշերի ահաւոր պատկերը: Մարդկային պատմութիւնը դեռ եւս չի տըւել նման մի դէպք: Պատկերացնո՞ւմ էք դուք արդեօք «Բարդուղիմեան» գիշերը իր ամբողջ ահաւորութեամբ: Լիովին զգո՞ւմ էք արդեօք այն կրիտիքական ժամը, երբ մի ամբողջ ժողովուրդ անտէր անպաշտպան ոչնչանում է բիրտ գազանութեան ձեռքին: Պատկերացնում է՞ք արդեօք դրանից է՛լ աւելի ահաւոր մի պատկեր. եթէ պատկերացնում էք, ուրեմն երեւակայեցէք այժմ Բագւում տիրող իրականութիւնը: Բայց այդ երեւակայել կարո՞ղ էք արդեօք: Մեր հստերիքական դարի ջղերը կարո՞ղ են դիմանալ այդպիսի պատկերների: Ո՛չ, դուք հէնց առաջին րոպէից էքստազի մէջ կ'ընկնէք. կը կորցնէք ձեր սրտի արիութիւնը եւ մտքի թելն ու կենտրոնը: Ողորմա՛ծ Աստուած. ինչեր եմ գրում ես: Ինչ պիտի հասկանայ ինձանից իմ կարդացողը. ի՞նչ սարսափ, ի՞նչ սոսկում, ի՞նչ հիստերիկա, ի՞նչու համար այդ բոլորը, ի՞նչ հասկանանք դրանցից թէ ի՞նչ է պատահել. կը բացագանչէ անշուշտ շուարած ընթերցողը: Այո՛, պարոննե՛ր, կատարուածն ու կատարուողը իրենց ահռելիութեամբ շանթահարում են մեր ուղեղը: եթէ մի համաշխարհային ջրհեղեղ պատահէ, հաւատացնում եմ ձեզ, դա ա՛յն սարսափն ու սոսկումը չի առաջացնէ՝ ինչ որ Բագուի իրականութիւնը: Բնութեան աղէտներ շատ ենք կրել, ահաւոր ու սարսափելի աղէտներ. բայց դրանց առաջ մենք կորագլուխ, անզօր կանգնած միայն լալիս ենք. ուրիշ է, երբ բնութեան աղէտից աւելի աղէտ պատճառում է մարդկային մտքի լարած մեքենայութիւնը. անտանելի է այնուես, երբ սոսկումն ու սարսափն միախառնւում է եւ զայրոյթը. այդպէս է այժմ ժողովուրդը մեզանում. ամբողջ երկրի ազգաբնակութիւնը ելեքտրականացած՝ ցաւում, նողճահարւում, սոսկում, սարսափում է կատարուող իրականութիւնից եւ դրա հետ միասին զայրոյթից ճայթում է, տեսնելով որ այդ զարհուրելի աղէտը միմիայն ռուս կառավարութիւն կոչուած ճիւաղի մեքենայութիւնների արդիւնք է: Ներեցէք, ներեցէք, յարգելի պարոններ իմ անկապ անկապ, կէց կտուր խօսքերին. գիտեմ, ձեր հասկցածը իմ ասածներից շատ չնչին բան կը լինի, բայց ներեցէք մեզ, այս իսկ վայրկեանիս այդ մեծ դժբաղդութեան մէջ գտնուողներիս: Կրկնում եմ, անկարելի է, խելք, դատողութիւն, ուշադրութիւն ունենալ. Ներկայ տողերը գրում եմ անընդհատ ցնցումներով:

Ես Բագւի իրականութեան ականատեսներից չեմ. այդ ցնցումները ես ստացել եմ միայն իմ լսածներից ու կարդացածներից: Նայեցէք անգամ այդ դժբաղդների վրայ, որոնք յաջողել են սարսափելի վայրից մի կերպ իրանց ձգել Թիֆլիս. նայեցէք այդ շուարած դէմքերին, մահացած սոսկում ներկայացողների վրայ. ի՞նչ են ասում ձեզ նրանք իրանց լռութեամբ. այն՝ որ անկարելի է մարդկային լեզուով պատմել, պատկերացնել: Հարցրէք դրանցից ի՞նչ է կատարուել այնտեղ. միթէ՞ նա կարող է ձեզ որոշ մի պատասխան տալ. Նա դեռ եւս յանկարծակիի մէջ է. Նա դեռ չի կարողանում որոշել, թէ ի՞նչ է կատարւում իր հետ, իր շրջապատում. Նրան թւում է, թէ ինքը երազի մէջ է եւ խեղդւում ճնշող կոշմարից:

Դեռ երէկ, խաղաղ աշխատանքի յետեւից, բոլորովին միամիտ հայ ժողովուրդը այսօր յանկարծ տեսնում է, որ թուրք զինուորուած խաժամուժը մրջիւնի նման լցրել է քաղաքը եւ անխնայ կոտորում է հայերին, առանց [illegible] եւ հասակի, [illegible] մատաղ գիմնազի[illegible] լատանման անմեղ [illegible] են լինում, հրդեհի ճարակ դառնում. Սոսկալի աւերածը, աւարառութիւնն ու կողոպուտը բռնել են ամբողջ փողոցները. հայոց խանութները ջարդ ու փշուր են լինում եւ հարստութիւնը թալանի ենթարկւում. բազմաթիւ ականաւոր հայ ընտանիքներ, մինչեւ վերջին երեխան մորթոտւած լինում. կանայք եւ օրիորդներ բռնաբարւում եւ ապա մորթոտւած, պատուհաններից ցած են շպրտւում փողոց: Քաղաքում ամենայայտնի գեղեցկուհի հայ միլիոնատէր տիկնոջ ամբողջ տուն ու ընտանիքը ջարդ ու փշուր անելուց յետոյ, իրան եւայի մերկութեամբ, առանց թզենու տերեւի, ձեռքից բռնած փողոցներն են ման ածում: [illegible] անցքերի նկարագրութիւնը դեռ սպասում ենք յետոյ լսելու, աննկարագրելի է դրութիւնը փողոցներում. արիւնը հոսում է ամէն տեղ, դիակներով ծածկուած են բոլոր փողոցները եւ օրերով մնում են այդպէս թափթփած, ճխլտելով մոլեռանդ թուրք խուժանի ոտների տակ: Սպանուածները հազարաւորներ են, իսկ վիրաւորներն անհաշիւ: Փողոցներում ընկած հարուստ տիկիններին կողոպտելու համար թուրք խուժանը կտրատում է նրանց պարանոցը, մատները՝ թանկագին զարդերը հանելու համար. Ժամանակ չկայ արձակելու. անհնարին է նկարագրել փողոցների զարհուրանքը. դեռ եւս ոչ մի վկայ չկայ դժբաղդ քաղաքում կատարուածներին. հասած կիսկատուր տեղեկութիւնները փախչողների պատահմամբ տեսածներն. ոչ հեռագիր կայ եւ ոչ մի բան. ամբողջ հայ ազգաբնակութիւնը չգիտէ ո՞րտեղ պատսպարէ իրան այդ սոսկալի բարբարոսութիւններից: Ոչ կայ ո՞չ իշխող ոչ պաշտպան. տիրում է կատարեալ անիշխանութիւն, բառիս բուն նշանակութեամբ: Փողոցներում պատահող սակաւաթիւ կազակները ուղղակի ոչ մի միջամտութիւն չեն ցոյց տալիս: Ամէն մի հարցի նրանք պատասխանում են, որ իրանց հրամայուած է թուրքերի առաջ ոչնչով արգելք չը լինել: Նրանք զուարճանում են փողոցներում, առատօրէն կոնձելով իրանց հոգի ու հաւատ օղին. ամբողջ հինգ օր կոտորածից ազատ մնացած հայերը մնացել են փակուած առանց հացի, առանց ջրի. մեծ մասը անտեղեակ ընտանիքի միւս անդամների դրութեանը, արդեօք մեռա՞ծ են թէ մնացին: Կառա[illegible] աւելի [illegible] խաղաղ իրանց գործերն են եղել եւ պատսպարել են ուր պատահել է: Հնարաւորութիւն չը կայ քաղաքից փախչել. որոնք կարողանում են կազակներին՝ զինուորներին առատ վարձատրել—վճարելով 20 րուբլուց մինչեւ 500 րուբլի— այն էլ բիւկով մարդիկ, հազիւ կարողանում են դրանց հովանաւորութեամբ մի կերպ իրանց երկաթուղու կայարանը գցել: Ոչ մի կառք չը կայ: Բայց ինչ է ներկայացնում կայարանը. այնտեղ անիշխանութիւնը սոսկալի չափերի է հասել. առաջին կարգի 5 րուբլիանոց տոմսակի համար պահանջում են 50 րուբլի. նոյնը եւ միւս կարգերի վերաբերմամբ: Տուն ու տեղ թողած ու չփլախ դուրս փախած ժողովրդին ո՞ւր է այդքան միջոց. կամ թէ առանց տոմսակների լցւում են վագոնները եւ ճանապարհին սկսւում է մի սարսափելի իրարանցում. բացի դրանից, Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ գտնուող Բոլաջարի կայարանում վխտում են զինուած բարբարոս թուրքեր, որոնք խուժում են վագոնների մէջ եւ հայեր փնտռում, կոտորելու համար: Այդ պայմանների մէջ Բագու քաղաքից կայարան փախած հայերի չնչին տոկոսն է միայն կարողանում Թիֆլիս եւ ուրիշ տեղեր դիմել. Մնացածը այնտեղ կուտակւում են իրար վրայ եւ իրանց դրութեամբ աննկարագրելի ցնցում առաջ բերում տեսնողի ջղային համակարգութեան վրայ: Չը նայած այն հանգամանքին, Թիֆլիսում էլի այնքան եկել են հայեր, որ բոլոր հիւրանոցները եւ նոմերները բռնուած են. մտածւում է յատկապէս բնակարան վարձել Բագուից փախչողների համար: Բագուի մօտերում առ այժմ յայտնի մի հայ գիւղ ամբողջովին սրի ճարակ են դարձրել. բոլոր հայ գիւղերը նոյն վտանգին են ենթարկուած. ռուս կառավարութիւնը զինել է ոչ միայն Բագու քաղաքի թուրքերին, այլ եւ գաւառի թուրքերին. Սոսկալի ջահաթն է տիրում

Բագու քաղաքում եւ գուցէ նա տարածուի ամբողջ Կովկասում եւ այս ուրիշ տեղերում։

Ի՞նչ նկարագրեմ եւ ի՞նչ թողի չգիտեմ. կարողացա՞յ արդեօք ձեր առաջ պարզել մեր իրականութեան պատկերը, գէթ շատ աղօտ կերպով. համոզուած եմ, որ ոչ. բառեր չը կան, որոնք լիովին արտայայտեն սարսափելի միտքը։ Սոսկում, սարսափ, պատուհաս, զարհուրանք, ցնցում, գժութ. սպանդանոց ողորմելի բառեր են, որոնք մեզանում արդէն այնքա՛ն սովորական են։ Մեր ներկայ իրականութիւնը նկարագրելու համար հարկաւոր է մի բացառիկ լեզու, գէթ հարկաւոր են այնպիսի բառեր, որոնց գործածելը հնար լինէր միայն «բարդուղիմեան» գիշեր, Բագուի ներկայ իրականութիւն եւ ռուս ճիւաղային կառավարութեան այլանդակութիւնները նկարագրելու համար. ո՞ւր է այդպիսի լեզու. Երեւի մարդիկ կը հարկադրուին այդպիսի մի բան ստեղծելու. Եթէ դա կը լինի, ես էլ այն ժամանակ կարող կը լինեմ ձեր առաջ վառել մեր իրականութեան կատարեալ պատկերը...

Բագու չուստ չի հանդարտուելու. յուզմունքն ու վայրոյթը այն աստիճան ելեքտրականացրել են Կովկասի ամբողջ բնակչութիւնը, որ րոպէ առ րոպէ սպասում ենք, թէ ահա նա կը պայթի մեր երկրի այս կողմում, այն կողմում եւ վերջապէս ամէն տեղում։ Կենդանի կը մնա՞նք արդեօք հետեւեալ սարսափների նկարագրութիւնը տալու, ոչինչով չեմ կարող երաշխաւորել։ Արդէն կառավարութեան լրտես միջնորդութիւններից խառնակութիւններ առաջ բերել մեր քաղաքում եւ ուրիշ տեղեր մի քանիսը բռնուեցին։ Երէկ Թիֆլիզի կայարանում ժողովրդի պահանջմամբ ձերբակալեցին թուրքի հագուստներով ծպտուած կառավարութեան երկու գործակալներ, որոնք նոյն կերպ ծպտուած Բագւում հայեր կոտորելու գնաց, եկել էին այստեղ վառօդի բնաւորութիւն բացատրած ժողովրդի մէջ կայծ նետելու. Վրաց հասարակութեան մէջ մի քանի օր առաջ, վրաց յեղափոխական կոմիտէի անունից վրացերէն լեզուով մեծ քանակութեամբ թռուցիկներ են ցրուած, կոչ անելով պատրաստուել հայերին կոտորելու, որովհետեւ վերջիններս ուզում են վրացիների վրայ յարձակուել։ Այդ տեղեկանալով անմիջապէս հայերի մօտ են գալիս վրաց պատգամաւորներից եւ միաբերան յայտնում, որ այդ գզուելի կոչը հրատարակել է մի դաւաճան ձեռք— եւ կասկած չկայ, որ դա ռուս կառավարութիւնն է,— որ իրանք հայերի լաւ բարեկամներն են եւ իրանց կողմից հրատարակում են մի թռուցիկ պարզ լով վրացի հասարակութեան առաջ այդ կոչի ինչ լինելը։

Որ թուրքերի հայերին կոտորելը լոկ ռուս կառավարութեան գործն էր դրան ապացուցանելու համար ժամ առ ժամ անհամար փաստեր են լոյս ընկնում։ Կառավարչապետի օգնական Մալամայի խոստումներից միջոցներ ձեռք առնել դադարեցնելու արիւնհեղութիւնը մինչեւ այժմ էլ ոչինչ չիրականացաւ։ Գազանութիւնները շարունակւում են մինչեւ այս իսկ ժամս էլ։ Թուրք ամբոխ ամբողջովին զինւել է կառավարական արտճանակներով եւ բերդանկներով։ Բագուի ամէն յայտնի փողոցներում էլ թուրքերը ունին յայտնի կերպով զէնքի պահեստներ, ուր հարկաւոր ժամանակ զինաւորւում և դուրս են գալիս։ Կոտորողների ետեւից առնում են արկղներով փամփուշտներ, որպէս զի պաշարը երբէք չսպառի։ Իրանք թուրքերը բացարձակապէս ասում են որ զէնքերը իրանց բաժանել է ոստիկանութիւնը։ Զինւորները հայերի ձեռքից զէնքը խլում և յանձնում են թուրքերին բացարձակ կերպով։ Թուրքերը օրեր առաջ պատրաստ էին արդէն որոշած օրին դուրս գալու։ Մալաման եւ Թիֆլիսի նահանգապետը գնացին Բագու. բայց ի՞նչ արեցին։ Ժամանակ և համբերութիւն չկայ թւելու փաստերը։

Այս իսկ րոպէիս ազգաբնակութեան միակ ցանկութիւնն է հաստատել հաշտութեան պայմանները եւ ամէն միջոց, ամէն հնար ի գործ դնել, որ Բագւում դադարէ արիւնհեղութիւնը և ուրիշ տեղերում էլ նոյնը չը կրկնուի։ Այստեղ ամէն օր տեղի են ունենում բազմաթիւ ժողովներ՝ խորհելու խորհրդակցելու այդ միջոցների մասին։ Հայ և թուրք հոգեւորականութիւնը, եռանդուն քաղաքագլուխը ամբողջ ձայնաւորներով, պարսից կոնսուլը և վերջապէս բոլոր փոքր ի շատէ յայտնի մարդիկ միաբան միեւնոյն բանի համար են աշխատում։ Բոլոր ժողովներն էլ լինում են բազմամարդ, սկզբնակից եւ լի անզուսպ զայրութով դէպի կառավարութիւնը։ Մեր քաղաքում էլ բոլորովին վերացել է ոստիկանական հսկողութիւնը, այլեւս փողոցներում ոստիկաններ չեն երեւում։ Լրագրութիւնը ազատ նկարագրում է իրերը և մեղադրում կառավարութեանը, մի բան, որ ընդհանուր զարմանք է պատճառում։ Ի՞նչ է թագնուած արդեօք այս խաղի տակ... դժուար չէ գուշակելու. Այսօր վեհափառ կաթողիկոսը պէտք է ժամանէ Թիֆլիս։ Երկու օր է որ բոլոր դպրոցներում պարապմունք չկայ։ Երէկ Թիֆլիսի ռէալիստների նախաձեռնութեամբ վանքի մայր եկեղեցում տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ, Բագւում կոտորածների համար։ Այսօր էլ նոյնը կատարւեց Թիֆլիսի բոլոր ուսումնարանների աշակերտ աշակերտուհիների ներկայութեամբ։ Եկեղեցու ընդարձակ գաւիթը ամբողջովին խիտ առ խիտ լցուած էր ժողովրդով։ Հոգեհանգստից յետոյ, հայերի կողմից ուղարկուած պատգամաւորների հրաւէրով մեզ մօտ եկան թուրք հոգեւորականներից և պատուաւոր անձերից 6—7 հոգի, որոնցից երկուսը ճառ խօսեցին, յայտնելով հայերին իրանց եղբայրական զգացմունքները եւ նզովելով չէյթանին, որ պատճառ եղաւ Բագուի կոտորածին։ Վաղը—կիրակի թուրք հոգեւորականութեան հետ միասին լինելու է աւելի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, նախ հայոց եկեղեցում և ապա ամբողջ հայ ժողովրդով միասին թուրքերի մզկիթում։ Արդեօք վաղը խաղաղ կանցնի մեզ մօտ...

Կարող եմ յայտնել որ Սիրանոյշի և Պետրոսեանի սպանուելը սխալ դուրս եկաւ։

Կովկասի Շիա մահմէտականների Շէյխ-ուլ-իսլամը անցեալ օր գնաց Բագու։ Ամբողջ հայ և թուրք հոգեւորական դասը միասին դիակների վրայով շրջում էին փողոցներում եւ խաղաղութիւն ու հաշտութիւն քարոզում։ Բայց հնարաւո՞ր էր հաշտութիւն հոսող արեան մէջ։ Նորանոր լուրեր են գալիս, որ կոտորածները շարունակւում են և այս անգամ կոտորողները թուրքերն են։ Զօրքերի պատնէշը այլեւս անկարող եղաւ Բագուի շրջակայքում արգիլւած հայերին զսպել։ Նրանք վազեցին մահն աչքերնին առած, ծակծկելով զինւորների սուիններից և լցւեցին քաղաք. Պէտք էր հատուցումն եւ եղաւ. Կոտորող թուրքերը ջարդւեցին ռումբերի և գնդակների տակ. Հրէշագործ Նագաշիձէն տանը չգտան, որպէս զի ամբողջ տնով օդը թռցնէին։ Նա փախել էր. Երէկ լուր հասաւ, որ ոտքից վիրաւորւել է. Բագւից նոր եկողները պատմում են, որ փողոցներում շատ են թուրքերի դիակները. Բալախանում մեծ կոտորած է եղել թուրքերի մէջ. Սոցիալիստներն անկարող լինելով զսպել իրանց միանում են հայերին և ջարդում թուրքերին։ Այսօր այստեղից բաւականաչափ զօրք ուղարկւեց Բագու, արդէն լսում ենք, որ արդէն շրջապատել և կղպացրել է կռւող հայերին։ Երեւի շուտով պատերազմական դրութիւն կը յայտարարուի և այս անգամ կառավարութիւնն ինքը կը կոտորէ հայերին։ Սպասենք տեսնելու թէ ինչ անակնկալներ են լոյս ընկնելու.

ՑԱԼԱԳ

Թիֆլիս, 12 փետր.

Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻՆ

—○○—

ՓԵՏՐ. 22-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՇԱՐԺՈՒՄ իր նախորդ թուով, մի քանի հապճէպ տողերի մէջ խոստացուած էր ներկայացման նպատակն ու յաջողութիւնը, այնպէս որ աւելորդ կրկնութիւն մը պիտի լինի եթէ մղուինք աւելի գունաւորել տխուր պատկերը՝ Սասունցիների սիրտ բզըկտող վիճակին։ Մանաւանդ «Շարժումի» նոյն թուոյն յաւելուածը պիտի բաւէր Վառնայի հասարակութեան համար, որ արդէն ինքնաբերաբար ցոյց տուաւ իր պարտականութեան գիտակցութիւնը հանդէպ հազարաւոր սովամահ զոհերին որոնց անսահման տառապանքը գթութեան միայն կը կարօտէր։

Ու անշուշտ իւրաքանչիւր հայ, որ իր կուրծքին տակ իր ցեղին սիրտը կը կրէր, չէր կարող անտարբերութեամբ վերաբերուիլ այն անհուն ու լափլիզող թշուառութեան՝ որ օտար սրտերն անգամ դղրդեց։

Պատիւ ուրեմն Վառնացիներին։

Ներկայացումը, իր տարամերժօրէն հայկական հանգամանքովը, իրաւունք ունէր քաջալերութեան, ու մանաւանդ ԳՈՂԹԱՆ խմբի կողմէ թափուած եռանդագին ճիգերն ու ջանքերը իրենց նպատակին արդիւնաւորումովը միայն պիտի արդարանար։

Տասնհինգ օրերի կարճ ժամանակամիջոցում ձեռք բերուած այս յաջողութիւնը որ հանդիսականների ընդհանուր գոհունակութեամբ գնահատուեցաւ, կը պարտաւորինք մասնաւորապէս մեր համակրելի ձայնագէտ պ. Նաթան Ամիրխանեանի անձնուէր ճիգերին. զորս չի խնայեց, իր վրայ դրուած յոյսերը արդարացնելու ազգային նախանձախնդրութեամբ մը։

Ուրախալի է ըսել. որ Վառնայի հասարակութիւնը անշուշտ մեծ բաւականութեամբ ու հրճուանքով դիտեց, անակնկալօրէն իր առջեւ հանդէս եկող աղջիկներ որոնք ընդհանուր ներդաշնակութիւնը կազմեցին եօթանասուն հոգիէ բաղկացած երկսեռ խմբին և իրենց ոգեւորիչ գիտակցութիւնով շատ ծնողների նախանձը գգուեցին։

Երգեցիկ խմբի ամենէն փայլուն արտայայտիչը եղաւ յարգելի օրիորդ Բերուզ Զօլաքեանը, որ իր ասօթի երգերուն մէջ մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուաւ. Իր կիրթ ու ներդաշնակ ձայնը ապագայ մեծ յաջողութիւններու յոյսը կը ներշնչէ մեզ.

Կարգադիր մասնախմբէ և ԳՈՂԹԱՆ խմբի կողմէ ծաղկէ փունջեր նուիրուեցան պ. Ամիրխանեանի և Օր. Զօլաքեանի, ի պատիւ և ի գնահատութիւն։

ԳՈՂԹԱՆ Երգեցիկ-Նուագախումբը որ բայց մի քանի փորձ անցամիներէ բոլոր նորեկներէց կազմուած էր, հիացման արժանի էր իրենց նախնական քայլերի մէջ ցոյց տուած յաջողութիւնը, և մենք կը յուսանք թէ իրենց համար խրախոյս մը պիտի լինի այս ընդհանուր քաջալերութիւնը, նկրտելու համար աւելի մեծ յաջողութիւններու։

Չի մոռանանք յայտնելու թէ՝ շնորհաւորութեան արժանի են այն ծնողները, որոնք լուսամիտ մտածումով մը արհամարհեցին կարգ մը նեղմիտ մարդոց կողմէ եղած արգելքները և ազատ թոյլ տուին իրենց դուստրիկներին մասնակցել Երգեցիկ խմբին, որուն յաջողութիւնը գլխաւորաբար անոնցմէ կախուած էր։ Այս վարմունքը՝ որքան գովելի՝ նոյնքան պատուաբեր է ժամանակակից ծնողների համար, որոնք հայ ծնողների՝ ընդհանրապէս ունեցած նախապաշարումէն բարձր, անկախ ու գիտակից ըմբռնումով մը վերաբերուեցան։

Երկու թատերախաղերը «Վրէժ» և «Արիւնոտ Հայք» զուտ ազգային ժամանակակից յեղափոխական կեանքէն առնուած, իրենց թէեւ արուեստէ զուրկ, բայց յուզիչ ու կենդանի տեսարաններովը վերարծարծելու բնութիւնը ունեցան զգացող սրտերի մէջ հայ տառապանքի կենդանի ու յարաճուն ցաւը։ Դարաւոր սարկութեանց ճնշուած ձայնն էր որ ճակատագրօրէն ներկայ դերնդին ընդվզող հոգիէն կը պոռթկար։

Մենք մաղթելով որ ԳՈՂԹԱՆ Երգեցիկ խումբը իր համեստ ուժերով յառաջ ընթացք մը տայ իր կրթիչ գործունէութեան ի դէպ անպատեհ չենք սեպեր մի քանի դիտողութիւններ ընել անշուշտ նախանձախնդիր զգացումով մը, որ կրնայ միայն ծառայել իրենց վրայ դրուած յոյսերի պարբերական իրականացումին։

Դերակատարների մէջ գլխաւորաբար Պ. Մ. Ենովքեան իր «Տէտէ»ի պատասխանատու դերում շատ խղճմտութիւն ցոյց տուաւ. թէեւ նուազ կիրք, բայց դաւաճան Տէր Ղուկասին վրայ կատարած տէռօրը՝ շատ բնական ու յուզիչ էր։

Իսկ Պ. Խ. Գալէնտէրեան՝ իր մասնիշի երկու դերերին մէջ էլ պահեց յատկութիւնը «դժողքի պատուհաններ նման սըլլացող երկդիմի չար աչքերը» բոլորովին կարտայայտէին դաւաճաններին յատուկ տխուր ու պղծգալի հոգեբանութիւնը։

Պ. Կ. Բաշայեան՝ իր հայդուկի եւ բեզրաշիի երկու հակապական դերերի

մէջ էլ յաջող դուրս եկաւ ։

Պ. Բ. Շահապեան ոչ նուազ յաջողութեամբ կատարեց իր խմբապետի և զինակիրի դերերը ։

Պ. Հ. Համբարձումեան՝ իր Օհանի դերին մէջ շարժումների մասին շատ յաջող անցաւ՝ իսկ արտայայտութեան ոչ այնքան ։

Պ. Մ. Զիթճեան՝ Միլազիմի դերին մէջ, հակառակ իր ճիգերուն ոչ շարժումները և ոչ էլ արտայայտութիւնը համապատասխանեցին ։

Պ. Ա. Ասլանեան իր Մուկուչի եւ Սրգէի դերերը լաւ արտայայտեց ։

Պ. Պ. Սրապեան Համզաբէկի դերին մէջ քիրտէ մը աւելի կորով տըւաւ իր ձայնին որ քիչ մը միօրինակ ու չափազանց էր ։

Պ. Պ. Բ. Ղուկասեան, Մ. Շէլպէթճեան և Պ. Միհրան (Բանաստեղծ) յաջող տարին ։

Իբր սիրողներ ընդհանրապէս բոլորն էլ ցոյց տուին որոշ չափով ընդունակութիւն բայց Պ. Վ. Փայէնտէրեանէն որ շատ քիչ յարմարութիւն ցոյց կուտայ բեմի վրայ երեւալու ։ Մենք խորհուրդ կուտանք որ եթէ ոչ երբէք՝ գէթ ուրիշ անգամներ աւելի թեթեւ դերեր ստանձնէ ։

Ա. ԶԱՐԷՀԵԱՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ուրմիա, 1 փետր.

1895—96 թուականների հայկական կոտորածների ժամանակ, երբ տաճկահայ ժողովուրդը մոռացել էր ամէն ինչ՝ նահատակուած զաւակներ, կին, աղջիկ, տուն, հարստութիւն և փախչում էր ապաստան երկիրներ իր գլուխը ազատելու, քրդի, տաճկի բռնակալ արիւնոտ սրից, հէնց այդ ժամանակներում գաղթականների հետ միասին, Կովկաս, Պարսկաստան, Ամերիկա, Եգիպտոս և այլ երկիրներում երեւան եկաւ և մի խաչագողական հոսանք։ Փոխանակ այդ պարոնները մտածելու, դատելու, երկրի պայմանների, իրենց ընդունակութեան համեմատ արդար գործ գտնելու և միջոցներ ձեռք առնելու, իրենց թշուառ եղբայրներին ծանր պտրագանե րից հանելու, նորանց դրութիւնը բարւոքելու, հայրենիք վերադառնալու մասին մտածելու, սկսեցին ինչքան թոյլ են տալիս իրենց ուժերը, հարստահարել կողոպտել, կեղեքել, զանազան խարդաւիկ յօյսերով վերջին կոպէկները խլել, առանց այդ էլ ծայրահեղ թշուառութեան դուռը հասցնել խեղճ հայ ժողովրդին։ Բացի դրանից, ամէն տեղ խոչնդոտ, խանգարիչ հանդիսանալով, մինչեւ իսկ տեղական ժողովրդի հասարակական գործերում, արատաւորելով և իսկական գործիչներին։ Ամ ինչ խաչագողական մանաճխըզում ճարպիկ, ընդունակ, հեշտութեամբ խաբող էր անվախ առաջ նետուելով սկսեց իր ծրաջան, լիրբ, սրիկայական, անարդար գործունէութիւնը։ Իզուր մամուլը ձայն բարձրացրեց («Հայրենիք», «Շարժում» մասամբ և «Մշակ» և «Մուրճ») գրեց, մերկացրեց, այդ թշուառականների ազգակործան ընթացքը, բայց անամօթ մարդկանց, խաչագողի համար, արդեօ՞ք, ինչ նշանակութիւն ունի մամուլի արդար ձայն, արդար բողոք, խղճի խայթ։ Չէ որ նորանց մէջ ամէն տեսակ մարդկային վսեմ զգացմունք բթացել, քարացել է, չէ որ խաչագողի համար գոյութիւն չունի ազգ, հայրենիք, ազգային յեղափոխութիւն, եկեղեցի, կրօն։ Խաչագողը ամէն ինչ պատրաստ է զոհել միմիայն և միմիայն իր գրպանի համար, որովհետեւ նորա թէ՛ ազգը, թէ հայրենիքը, թէ յեղափոխութիւնը, թէ եկեղեցին և կրօնը իր գրպանն է. (անտէր մընայ այդպիսի գրպանները)։

Այդ ինքնակոչ պարոնները առաջ եկան ուսուցչի, հրապարակախօսի, յեղափոխականի դիմակի տակ, որոնք ոչ միայն իրենց կոչումով արժանի չէին այդ անունները կրելու, այլ մինչեւ իսկ արտասանելու։

Մի կողմ թողնելով կեղծ հրապարակախօսների, յեղափոխականների և այլն մանր մունր խաչագողների կեղտոտութիւնները նորից չեշտելու, որովհետեւ այդ բոլորի արարքները ժամանակին մեր բարեխիղճ հրապարակախօսները(*) մերկացրել են և շարունակ մերկացնում են։

Մենք միմիայն այս յօդուածով կը ծանօթացնենք կեղծ. խաչագող ուսուցիչների գործունէութիւնից մեկից մի փոքրիկ նմուշ առաջ բերելով։

Ուրմիոյ ազէտ ժողովրդի կացութիւնից օգտուելով երկու տարի առաջ այդ պարոններէն մէկը Ուրմիան իր գործունէութեան համար լայն ասպարէզ ընտրեց—այդ պարոնը Միքայէլ Պապիկեան էր, որին յաջողաց [illegible] տարի (1904) վռնդել ուսումնարանից, նա էլ շնորհիւ մի քանի բանիմաց երեսփոխանների, որ բոլորովին խզեցին ուսումնարանից նորա կապերը։ Այդ պարոնը կատարեալ ցեց էր դարձել Ուրմիոյ ժողովրդի գլխին, նորա հեռանալուց յետոյ ժողովուրդը, այժմ հազիւ է շունչ քաշում։

Թաւրիզի հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնը երկու տարով վարձում է Ուրմիոյ Ոսոում Նարանի համար տեսուչ եւ ուսուցիչ առանց ուշադրութիւն դարձնելով նորա ցեցին, միտյն խղճալով նորա թշուառ կացութիւնից։ Երկու տարի այս հաստափոր, այդ ապիկար, մեծագլուխ ազէտ, խաչագող Պապիկեանը տեսուչ և ուսուցիչ եղաւ տեղւոյս ուսումնարանին, շնորհիւ իր ազիտութեան գռեհկութեան որբապղծեց, թէ թատրոնական բեմը և թէ ուսումնարանը։ Պապիկեանի ազիտութեան զոհ է գնացել համարեա այսօրի մատաղ սերունդը—աշակերտները։ Ուրմիոյ աշակերտները որոնք այդ ուսումնարանն են յաճախել և Պապիկեանի մօտ են դաստիարակւել, փոքրիկ փողոցային որբիկաների տպաւորութիւն են թողնում։ Միքայէլ Պապիկեանի նման անհատներ, ինչպէս վերեւում շեշտել եմ, ոչ թէ այն նպատակաւ են մտնում այն ասպարէզը։ որ աշխատին մատաղ սերնդին դաստիարակելու կըրթելու և նորանցից պատրաստելու ազգի համար պիտանի անհատներ, այլ որպէս մի միջոց իրանց դատարկ գրպանները պարարտացնելու ազգի սուղ փողով։ Իսկ ազգի զաւակները ուսումնարանը ինչ ուզում է թող լինի։ Ուրմիա քաղաքի թէ ուսումնարանը և թէ բեմը զետեղուած է մի սենեակում այնտեղ է և գրադարան ընթերցարանը։ Իսկ Պապիկեանի օրով, այսպէս էր բաժնուած, թատրոնական բեմը իբրեւ ննջարան և պոռնիկ կանանց գիշերային օթեւան, ուսումնարանը ծառայում էր իբրեւ ընդունարան թղթախաղի նարտի սենեակ խոհարան, իսկ գըրադարանի պահարանը րախիի և գինիի շիշերի համար իբրեւ սառը և ապահով տեղ։ Գիշերային անառակ կեանքից յետոյ առաւօտեան սովորաբար վեր էր կենում 10 կամ 11 ժամին աշակերտներից մէկին ուղարկում էր ջրի ետեւից միւսին սապոնի, լուացւելուց յետոյ սկսում էր իր աղայական հրամանները և պատուէրները՝ մէկին պատուիրում էր կերակուր բերելու, երկրորդին ուղարկում էր շուկայից հաց բերելու այսպէս չորունակոտար կիզառո ամաները լուանալու,

(*) առանձին շնորհակալութիւն ենք յայտնում «Հայրենիք»ի խմբագրութեան իր մերկացումների համար։ Ինչպէս մենք, այնպէս է համարեա ամբողջ Պարսկահայ երեսփոխանների այն մասը, որը զգուելով զզւում է ազգակործան գործիչներից։

ՂԱՐԻՊԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

(ՀՈՂԻՆ ՁԱՅՆԸ)

«Ա՛խ ՚ հողին ջրին մեռնիմ...»

3.

Գ.

Հայ մայրը չէր կրնար մոռնալ իր հայրենի լեռները, ծմակներն ու ձորերը, ջուրն ու հողը որոնցմէ արցունքով բաժնուեցաւ։ Հոնտեղ էին իր սիրելիներու անուշիկ մօր ու պապական գերեզմանները՝ որոնք ամեն անգամ իրեն կը կանչէին «աղջի մեր ոսկորները չի մոռնաս. ուր երթաս ետ դարձիր մեր ծոցը մեռիր»: Վառվառը Թողուց հեռացաւ, եւ ճարճ օրերու մէջ այս վիճակին հասաւ, որ՞ինն է մեղքը—կը մտմտար կնիկն ինքնիրեն, գեղուհէն խռովացի էր, կչոող դատող. իր անսեառգիտութեամբ եւ ծրաջան աշխատանքով տունը կը կառավարէր, երկան բացակայութեան ժամանակն իսկ։ Վառվառը սկսած էր խոր սրտով և քնով նայիլ այն մարդուն վրայ որը պատճառ եղաւ զաւակներն ու իրեն ձգեց ծովերու ետին։ Ամեն անգամ երբ Թորոս աղխարը աչքին կերեւնար սիրտը աւելի և աւելի կը լեցուէր։ «Ինչու ես պէտք ես իյնայի ծովերու ետին, տունս ու տեղս բոլոր դարձնէի հող ու այգի խըռպան, հազար հեց գրեցի մարդ չեմ գար դուն տուն դարձիր, ի՞նչ բրի չի կարողցուց վրան. էն վերջը գիրն ու խապարը կորեց,—չե՞ս գար մէկ փարա չեմ ճամբեր գրեց, վեց տարի լեռների վրայ նստայ ճամբան պահեցի, նայելէն աչքս սեւ ջուր իջաւ, ախր ելայ ինկայ երկրոց երկիր այս պէկումանն բնին տակ։ Մուրազին հասաւ։ —Է՛դ երկիրը ալ չապրէր կնիկ, —կըսեմ որ մինակ մենք էինք մնացեր. ազգ մի ազգով հոն չեն ապրեր, անոնք ինչ մենք ալ ան: Անխիղճ անհոգի մարդ. բերաւ որ զաւկըներուս ու անբաղդիս հողքը հոս բանայ...» Հայուհին ինքնիրեն կը մրմնջար. կուլար և կանիծէր այն ձեռքը որ քաշեց ձգեց զիրենք հեռու երկիրներու ծովերու ետին։

Մինչ Վառվառը խոր վշտերով ու մտածումներով լեցուած կը շարժէր գլուխը և քթին տակ տխուր երգ մը կը մղմղար, անոր կարկտուքին վրայ բարձրացաւ գարնան աւետաբեր Զատիկը որ անհոգ անվախ կը թեթեւար դէպի շարժուող մատները։ Վառվառի սրտէն խորունկ ուրախութիւն մը թրթռաց որ անցաւ անոր մանկագոյն դէմքէն եւ իր բոլոր վըշտերը մէկէն մոռցած՝ բանեց միջատի նախշուն թեւերը միացուց ցամքած չրթունքներուն և կուշտ կուշտ համբուրեց։ «Բարով գարուն նախշուն զարնուկ, ո՞ւրկի կուգաս, որմի՞ աշխրհէ մեր վէյթնին ճամբան ուրկից է...» հարցուց հետաքրքրութեամբ, կապուտցած աչքերը լեցուեցան և անսպառ աղբիւրի մը պէս լուսաւոր արցունքները սկսան վար թափիլ։ Սիրտն այրած կինը վար ձըգեց ասեղն ու դերձանը, խելագարի պէս նետուեցաւ դէպի պ. տուհանը բացա[illegible]բեղկերը։ Պաղ անուշ հով մը փչեց դէպի ներս, զարնուելով անոր ճակատէն ցրցրնեց խռռ մազերը: «Օ՛խ... օ՛խ... անուշ շունչովդ մեռնէի, պաղ շունչովդ հողն իջնէի, մեր վէյթնէն, մեր յորերէն կուգայ...» մրմնջաց սրբելով բուռ բուռ արցունքները։

(Տարտնեակեցի)

սենեակը սրբելու, փոստատնից կործապոնտենցիա բերելու, օղիի դատարկ շշերը վերադարձնելու, այս բոլոր գործերը կարգի գնելուց յետոյ, եթէ քէֆն ուզէր կը պարապէր իսկ եթէ ոչ կարձակէր աշակերտներին: Աշակերտները այսպէս լաւ վարժուած էին ոչ թէ ուսումնական գործերում այլ ուրիշ գործերում:

Մի հատիկ ներկայացում իր կամքով, եթէ լինէր չէր թողնի որ Ուրմիում ներկայացնեն. ամեն ներկայացման առ-րան նորան կծում էր: Դրամարանը համարեայ փակ էր, ոչ ոքի չէր թողնի որ օգտուի այդ հաստատութիւնից: Պակաս փառներ չհաւցրեց և յեղափոխական գործին, ամեն մի զգացմունք ամեն մի բարի գործ աշխատում էր տեղն ու տեղը խղդել. այն գիւղերի ուսուցիչները, որոնք պրոպագանդա էին անում գիւղերում ժողովրդի մէջ նա այդ ուսուցիչներին կամ պաշտօնանկութեան տակ էր գցում և կամ սպառնում էր մատնել նրանց կառավարութեան և կամ էլ պաշտօնից հեռացնել էր տալիս:

Ահա այդպէս երկու տարի այդ հրէշը իբրև ուսուցիչ և տեսուչ կործանեց ամեն ինչ Ուրմիայում:

Երբ առաջ եկան մի քանի բանիմաց երիտասարդներ և խայտառակ կերպով դուրս վռնտեցին նա ուրիշ միջոց չգտաւ հեռանալուց բացի: Պրաւունք թերթում փորձ է անում վերջին յուսահատ ճիչը արձակելու բայց ի զուր. այդ յօդուածին եկող անգամին փաստացի կ'պատասխանենք: Ժամանակ է որ վերջ տրուի այսպիսի խայտառակ հասարակական կեղծ գործիչների ազգակործան ընթացքին.

Գ. ՕՍՏԵՐՄԱՆ

Ռուսչուք, 24 փետր.

Մենք հոս չենք ծանրանալու Վարդանանց տօնի առթիւ կատարուած հանդէսով: Դրա նկատմամբ միայն սա չափ կասենք՝ թէ երգւեցին ազատ երգեր, (դպրոցականների և երգեցիկ խմբի կողմից) յեղափոխական ճառեր արտասանուեցին ... եւ հանդէսը փակւեց՝ ուսուցիչ Գ. Տաքէսեանի մի համառօտ եւ սրտաթունդ ճառովը:

Մենք կըծանրանանք աւելի հոգաբարձութեան կողմանէ եղած պատրաստութեան՝ վրայ մանաւորապէս կանխորոք հրապարակւած հրաւէրին, որի պարունակութիւնը հետեւեալն է.

«Ինչպէս ամեն տարի և ամեն «տեղ, ուր հայ ազգը բոյն դրած «է, ըլլայ օտար աստղերու տակ, «ըլլայ իր հայրենի երկրին մէջ, «Վարդանանց տօնին առթիւ «հանդէսներ կը կազմակերպուին.

«Ուստի այս առթիւ Ռուսչուքի «հայ գաղութն ալ իր մասնակ«ցութիւնը ունեցած ըլլալու հա«մար ըստ վաղեմի սովորութեան «այս տարի ալ, յառաջիկայ «հինգշաբթի .... եկեղեցւոյ ա«ւարտումից յետոյ, մեծապէս «պիտի տօնէ Վարդանաց անմո«ռանալի յիշատակը, Մեսրոպ«վարժարանի մէջ մասնաւոր յայ«տագրի մը համաձայն.

«Արդ, կը խնդրուի յարգոյ «ազգայիններէն որ «բացառա«բար», գէթ տարին մի անգամ «սոյն օրը «իրենց վաճառատուն«ները փակեն», յարգելու հա«մար յիշատակը հայ եկեղեցւոյ «պաշտպան՝ Վարդանանց նահա«տակներուն—ազգակ մեր ազգա«յին գոյութեան — եւ հաճին «ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէ«սին.

«Աւելորդ է ըսել թէ ամէն հայ «անհատ որ նախանձախնդիր է «ազգային արժանապատուութեան «չպիտի դեգևւի յարգելու սոյն «մեր հրաւէրը և չպիտի վարա«նին «փակելու իր գործատեղին» «օտար ազգաց առջեւ ցոյց տա«լու համար թէ հայ ազգն ալ գի«տէ յարգել իր ազգ. տօները»:

Եւ այսպէս հարուստ վաճառականը և «էսնաֆ» խանութպանը փակել էր իրա վաճառատունը և կրպակը ու իր ընտանիքով եւ զաւակներով ներկայ էր գտնվում հանդէսին.

Արգոյ հոգաբարձութեան այս արարքը մեզ համար ուրախալի մի երեւոյթ է և դրանով, մենք Ռուսչուքի հայերս կարող ենք պարծենալ ասելով՝ թէ մեր կըրթական գործի վարչութեան՝ գործի գլուխ անցած են՝ կոչման արժանի և հայ այժմէութեան պահանջներուն յարմարող անձինք.

Սիրակ Արամեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻԱ

Պարտութիւնը ժողովրդին վըրայ շատ գէշ ազդած է. Պեթերսպուրկ և Մոսկուա ժողովրդին և կառավարութեան միջեւ նոր ընդհարումներ տեղի ունեցեր են:

—Մոսկուայի մէջ կրկին մեծ քանակութեամբ զէնքեր և ռումբեր գտեր է ոստիկանութիւնը:

—Պեթերսպուրկի Բրիսթօլ կոչուած հիւրանոցին մէջ ռումբ մը պայթեր է.

—Ստորին պատերազմական խորհուրդին մէջ, որ տեղի ունեցեր է Ցարին նախագահութեամբ որոշուեր է պատերազմը շարունակել. Մէկ քանի զօրաբաժիններ զէնքի կանչուած են Մանչուրիա երթալու համար.

—Կը լսուի թէ Քուրոբաթքինի ետ կանչուիլը որոշուած է և անոր պիտի յաջորդէ մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչ.

Ռուս մամուլը վերջին պարտութենէն քիչ առաջ

«Ռուս» թերթը կը գրէ. «ժողովուրդը խռովուած է սարսափահար տեղեկութիւններէն. ճակատամարտը սկսած է վտանգաւոր դառնալ, ռուսները, 22ին երկաթուղիի գծին ետեւէն անցան որը արդէն թշնամիին ձեռքը կը գտնուի: Արեւմտ ուբուականը կը սաւառնի Մանչուրիոյ գլխուն վերեւը. Զոհերու հեծեծանքները Ռուսիոյ կուտան ճակատագրական հարցը...

«Նովօստի» հետեւեալը կը գրէ "Նահանջը յայտնի պարտութիւն է. որ կը նշանակէ թէ պատերազմը կորսնցուցած ենք. Պատերազմը շարունակելու համար 400000 թարմ զօրք պէտք է որը սակայն շատ հաւաքելը՚ անհնարին է.

«Պաշտօնական շրջանակներ կսեն թէ Քուրոբաթքին դէպ իր նախագծած սահմանը կերթայ. ուր է այդ տխրահռչակ սահմանը: Ամենէն առաջ Լեաօեանկն էր, վերջը Մուքտենը, հիմա Թէլինը, կարելի է եւ Վլատիվոսթօքը. Չը պէտք է մոռնալ որ ամեն մէկ նոր սահմանէն ետքը հաշտութիւն կնքելու պայմանները կը դժուարանան Ռուսիոյ համար.

Պատերազմին այս պայմաններուն մէջ այլեւս անկարելի է պատուաւոր հաշտութիւն, նոյնիսկ տանելի հաշտութիւնը».

ԹՈՒՐՔԻԱ

Եմէնի ապստամբութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ. արաբները կը յուսան որ պիտի կարենան Թուրքիայէն ազատուիլ. Անոնց կարեւոր դէմքերէն մին կը յայտարարէ որ իրենք կուզեն Թուրքիոյ կազմալուծումը և միւս ցեղերուն ալ անկախութիւնը.

ԱՆԳԼԻԱ

Ռուսական դեսպանը Լորտ Լաունստոնի յանձնեց 1,625.000 ֆր. ի վարձատրութիւն Հուլի միջադէպի առթիւ վնասուածներուն.

ՃԱՊՈՆԻԱ

Ճաբոնիոյ մէջ մեծ ուրախութիւն կը տիրէ վերջին յաղթութեան առթիւ. բոլոր թերթերը կը գրեն որ պատերազմը պէտք է շարունակել.

—Մարշալ Օյաման Մուքտէնի մէջ Թաղուած չինական կայսերական տան անդամներու յիշատակը յարգած ըլլալու համար շրջաբերականով մը զօրքերուն հրամայած է որ զօրքերը քաղաքի ներսը բնակարաններ չընտրեն.

ՌՈՒՍՕ—ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Փետրուար 26ի առաւօտեան կատաղի ճակատամարտէ մը վերջ ճաբոնցիները մտան Մուքտէն.

Այս ճակատամարտին մէջը ուր երկու կողմէն կը մասնակցէին մօտ 800,000 հոգի, ռուսները սարսափելի կորուստներ ունեցան թէ մարդու և թէ զանազան մըթերներով. Զանազան տեղեկութիւններու համաձայն ռուսական Մանչուրիոյ զօրքին գրեթէ մէկ քառորդը ոչնչացան այդ աշխարհիս մէջ դեռ չի տեսնուած հսկայական ճակատամարտին մէջ.

Ճաբոնցիք Քուրոբաթքինի նահանջող բանակը բաժան բաժան ընելով կը յառաջանան դէպի Թէլին. ուր նոյնպէս խոշոր ճակատամարտ մը կսպասուի. Ռուսական այս չտեսնուած պարտութիւնը կը վերագրուի ճաբոնական թնդանօթներու գերազանցութեան և ռուսական պատերազմական նիւթերու պակասութեան.

—Բարիզի ճաբոնական դեսպանատունը հետեւեալ պաշտօնական տեղեկութիւնները կուտայ ռուսական կորուստներու մասին.

Ռուս գերիներուն թիւը 40000ի կը հասնի. մարտի դաշտին մէջ ինկածներու թիւը 36000ի, գերի ինկած են 2 դրօշակներ, 30 թնդանօթ, 60000 հրացան, 150 պատերազմական մթերներու սայլեր, 25 միլիոն փամփուշտ, 2000 ձի, մեծ քանակութեամբ հացահատիկներ, և պատրաստի հաց.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Պօսթոն հրատարակուող «Երիտասարդ Հայաստան» շաբաթաթերթը՝ դիւրութեամբ ստանալ ուզող Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ՝ Հնչակեան մեր մասնաճիւղերը և ընկերները իրենց որոշ հասցէներով՝ պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

Г. Танчо Пеняовъ ул. Опълченска № 1
за X. X. X. Пловдивъ

Տօքթօր Թորոսեան կընդունի ամէն տեսակ հիւանդներ, կէսօրէն վերջը ժամը 2էն մինչեւ 4
Բնակարանն է
Փողոց Տունաւսքա թիւ 3

Отговорникъ
Мурадъ-Ераносянъ

Печатница „Взаимность“ Варна